

Европейски съд по правата на човека

Минели срещу Швейцария
(Minnelli v. Switzerland)

Жалба № 8660/79

Решение от 25 март 1983 г.

(резюме)*

Чл. 6, т. 2: презумпция за невинност

Нарушението на "гражданско" право на едно лице, в случая на правото на добро име, понякога представлява и престъпление. За да се определи дали има "наказателно обвинение", трябва, *inter alia*, положението на обвиняемия – такова, каквото е според действащите вътрешни законови разпоредби – да се разгледа в светлината на целта на чл. 6, а именно охраняването на правата на защита. Чл. 6, т. 2 се отнася до наказателното производство в неговата цялост, независимо от изхода на наказателното преследване, а не само до разглеждането на обвинението по същество. Презумпцията за невинност е нарушена, ако едно съдебно решение, касаещо обвиняемия, отразява мнение, че той е виновен, без вината му да е била предварително доказана в съответствие със закона и особено без той да е имал възможност да упражни правата си на защита.

Факти по делото

Жалбоподателят е журналист по професия. На 27 януари 1972 г. той публикувал в базелски ежедневник статия, съдържаща обвинения в измама срещу една телефонна компания и нейния директор г-н Вас. Няколко дни преди това г-н Минели бил сигнализиран и прокуратурата за тази дейност. Прокуратурата намерила, че липсват факти, сочещи на осъществяване на елементите на престъплението измама. Изнесените от жалбоподателя факти били предмет на статия и на друг журналист – г-н Фуст, публикувана седмица преди тази на г-н Минели.

На 28 и 29 февруари 1972 г. компанията и нейният директор подали пред районния съд тълби срещу двамата журналисти за клевета, разпространена чрез пресата. След като били извършени някои разследвания, на 3 юли 1974 г., по молба на г-н Вас, районният съд спрял делото срещу жалбоподателя до завършването на производството срещу г-н Фуст, което приключило с осъдителна присъда на 2 септември 1975 г. На 12 септември 1975 г., по искане на г-н Вас, съдът възобновил спряното производство и изпратил запитване до адвоката на г-н Минели дали желае делото да се гледа от наказателен съд. След като се получил утвърдителен отговор, районният съд прекратил производството.

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

На 6 ноември 1975 г., отделението за привличане под наказателна отговорност (*Anklagekammer*) на Цюрихския висш съд приело тѣжбата за допустима и разпредило изпращането на делото пред Цюрихския кантонален наказателен съд (*Geschworenengericht*). Г-н Минели обжалвал това решение пред Федералния съд, който отхвърлил жалбата на 6 януари 1976 г. На 21 януари 1976 г. наказателният съд, обръщайки внимание на факта, че 4-годишният абсолютен давностен срок за наказателно преследване изтича скоро, поканил страните да представят становищата си по разпределението на разноските по делото. Страните направили това писмено. Г-н Минели поискал да бъдат събрани и някои доказателства. На 12 май 1976 г. съдът решил, че не може да разгледа тѣжбата срещу г-н Минели, защото абсолютният давностен срок бил изтекъл на 27 януари 1976 г. Той постановил г-н Минели да поеме 2/3 от съдебните разноски по делото, като тѣжителите поемат останалата 1/3, както и да заплати на последните обезщетение за направените от тях разходи. Това решение се основавало на законовата разпоредба, според която страната, загубила делото, поема съдебните разноски и заплаща на противната страна обезщетение за направените от нея разходи, освен в случаите, когато особени обстоятелства налагат отклонение от това правило. Съдът приел, че в случая частните тѣжители са губещата страна, тъй като не са постигнали осъждане на г-н Минели поради изтеклата давност. Той се позовал на съдебната практика, според която в случаите, когато делото приключи с оправдаване поради наказателна неотговорност или с прекратяване поради смърт на обвиняемия, при разпределянето на разноските е от значение каква би била присъдата, ако обвиняемият беше наказателно отговорен или не беше починал. Според съда същото правило следвало да се приложи и в случай на прекратяване на наказателното преследване поради давност – разноските зависели от присъдата, която би била постановена, ако давността не беше изтекла. При производствата от частен характер разноските в никакъв случай не можели да се поемат от държавата и поради установената практика не се налагало допълнително разследване на фактите. За да определи каква би била присъдата, съдът се позовавал на влязлата в сила присъда по делото на другия журналист. В мотивите се приемало, че "... ако производството не беше прекратено поради давност, статията, срещу която е подадена тѣжбата, много вероятно би довела до осъждане на подсъдимия". Съдът приемал, че с поведението си тѣжителите са дали повод на г-н Минели да привлече вниманието на обществото и властите към дейността им, което обосновавало извършеното разпределение на разноските.

Г-н Минели обжалвал това решение, позовавайки се включително и на чл. 6, т. 2 от Конвенцията. Касационният съд на Цюрихския кантон отхвърлил жалбата. Той приел, че презумпцията за невиновност е доказателствено правило и подчертал, че не се е спорело по въпроса, че публикуваната статия е съдържала опозоряващи твърдения. Следователно, жалбоподателят не можел да избегне осъждането си, освен ако е имал основания да смята твърденията си за верни, което в случая не било така. Според Касационния съд, чл. 6, т. 2 от Конвенцията не можел да бъде тълкуван в смисъл, че добросъвестността на човек, обвинен в клевета, трябва да се предполага до доказване на противното, с други думи, че частният тѣжител трябва да докаже недобросъвестността на подсъдимия. Не можело да се предположи, че Конвенцията цели да преобръща по такъв начин наказателното право на договарящите държави. Нещо повече, приложното поле на чл. 6, т. 2 не било много ясно. Поради това не следвало да се приеме, че то обхваща и установяването на истината при наказателно преследване за клевета.

От това следвало, че първоинстанционният съд не е нарушил чл. 6, т. 2, като приел, без да събира доказателства, че г-н Минели не е успял да докаже истинността на твърденията си.

Жалбоподателят обжалвал пред Федералния съд, който също отхвърлил жалбата. Според него, тъй като се касаело за производство от частен характер, разноските в никакъв случай не можело да се поемат от държавата и следвало по един или друг начин да се разпределят между страните. Съображения за справедливост допусkali при това разпределяне да се вземе предвид евентуалният изход, който производството би имало, ако не съществуваше пречка за произнасяне на присъда. Нямаo нарушение на презумпцията за невинност в резултат на налагане на наказание, без вината да е била предварително установена в съответствие със закона. Нямаo и мярка, имплицитно включваща съдебно установяване на извършено престъпление. Заключението, че г-н Минели най-вероятно би бил осъден, не представлявало формално установяване на вина, а само преценка на вероятния изход от производството. Тъй като съдът се бил произнесъл само по разпределението на разноските, но не и по въпроса за вината, жалбоподателят (както и частният тъжител по делото) не можел, позовавайки се на чл. 6, т. 2 от Конвенцията, да настоява, че направеното условно разследване на обстоятелствата е трябвало да бъде подчинено на правилата, задължителни при произнасяне по същество.

Резюме на решението на Европейския съд

Жалбоподателят твърди, че с решението за разпределяне на разноските са нарушени правата му по чл. 6, т. 2 от Конвенцията.

I. Приложимост на чл. 6, т. 2

Правителството поддържа, че настоящият случай е извън обхвата на тази разпоредба – и по материя (*ratione materiae*), и по време (*ratione temporis*).

Според него чл. 6, т. 2 е неприложим, поради естеството както на съдебното преследване в случая, така и на функциите, упражнени от съда по делото. То признава, че г-н Минели е бил “обвинен в престъпление” по смисъла на чл. 6, т. 2, но твърди, че преследването на клеветата по тъжба на пострадалия не е “наказателна материя”, а има граждански характер. Правителството се позовава на практиката на Комисията, според която правото на добро име е “гражданско право” и “производствата от частен характер не попадат в обсега на [чл. 6, т. 1](#)”.

“Съдът трябва да определи дали г-н Минели, който безспорно е бил “обвинен в престъпление” (чл. 6, т. 2), е трябвало да отговаря по “наказателно обвинение срещу него” (чл. 6, т. 1). Както напомня правителството, презумпцията за невинност, залегнала в т. 2 на чл. 6, е един от елементите на справедливия наказателен процес, изискван от точка 1. Нарушението на “гражданско” право на едно лице понякога представлява също и престъпление. За да се определи дали има “наказателно обвинение”, трябва, *inter alia*, положението на обвиняемия – такова, каквото е според действащите вътрешни законови разпоредби – да се разгледа в светлината на целта на чл. 6, а именно охраняването на правата на защита.” По швейцарското вътрешно законодателство наказателното преследване за клевета се провежда само по тъжба на пострадалия. То може да доведе до

наказание глоба или дори лишаване от свобода, което се вписва в съдебното досие. “Поради това Съдът няма никакви съмнения относно наказателния характер на производството срещу г-н Минели (...).”

Що се отнася до функциите, които националният съд е упражнил при разпределяне на разноските по делото, след като е приел, че наказателното преследване е невъзможно поради изтеклата давност, правителството твърди, че те са били чисто административни и качествено различни от правораздавателните му функции – той бил взел процедурно решение, към което презумпцията за невинност, представляваща само едно доказателствено правило, била неотнормима. “По мнение на Съда, чл. 6, т. 2 се отнася до наказателното производство в неговата цялост, независимо от изхода на наказателното преследване, а не само до разглеждането на обвинението по същество. В Цюрихския кантон едно решение за разпределяне на разноските е нормална част от наказателното преследване за клевета и има за цел да уреди някои негови последици. В тази връзка, не е от голямо значение дали това решение се взема след решението по същество или текстът му е изложен в отделен документ. [От] решението от 12 май 1976 г. се вижда, че двете части на мотивите му са неотделими – разпределението на разходите е резултат от и необходимо допълнение към прекратяването на наказателното преследване.”

По отношение на приложимостта на чл. 6, т. 2 във времето, правителството поддържа, че г-н Минели би могъл да се ползва от презумпцията за невинност най-много до 27 януари 1976 г., датата, на която е изтекъл давностният срок. Наказателният съд само отбелязал правния ефект на давността и разпределил разноските. Европейският съд приема, че “несъмнено давността е погасила наказателното преследване, предприето срещу жалбоподателя, но е бил необходим един официален процедурен акт на съда, за да се установи този факт, и именно такава констатация съдържа решението, от което жалбоподателят се оплаква.” В него е казано първо, че “обвинението не може да бъде разгледано” и след това, че “подсъдимият” трябва да поеме 2/3 от съдебните разноски и да заплати на всеки от частните тъжители обезщетение за направените от него разходи. Употребените думи ясно показват, че на този последен етап на производството съдът все още е считал жалбоподателя за “обвинен в престъпление” по смисъла на чл. 6.

Следователно, чл. 6, т. 2 е приложим в настоящия случай.

II. Съобразност с чл. 6, т. 2

Страните са единодушни, че случаят поставя един принципен въпрос – позволява ли презумпцията за невинност върху едно лице да бъдат възложени разноските по делото и заплащането на обезщетение за направени разходи, когато съществува една или друга пречка за постановяване на присъда срещу него. Според Комисията, разглежданата [възприета в Швейцария] система сама по себе си не е в разрез с чл. 6, т. 2 от Конвенцията. Все пак, проблем можел да възникне, ако мотивите на съдебното решение или друго конкретно и убедително доказателство сочели, че разпределението на разноските е резултат от оценка на виновността на подсъдимия. Съдът по принцип споделя становището на Комисията. Въпреки това той подчертава, в съответствие с постоянната си практика, че в производства, образувани по частна тъжба, той е длъжен да се ограничи, доколкото е възможно, до разглеждане на конкретния случай, с който е

сезиран. Следователно, той трябва да се произнесе не по законодателството и съдебната практика на Цюрихския кантон *in abstracto*, а само по начина, по който те са били приложени по отношение на жалбоподателя.

“Според Съда презумпцията за невинност е нарушена, ако едно съдебно решение, касаещо обвиняемия, отразява мнение, че той е виновен, без вината му да е била предварително доказана в съответствие със закона и особено без той да е имал възможност да упражни правата си на защита. Това може да е така дори и при липсата на каквато и да било официална констатация – достатъчно е да има някаква аргументация, подсказваща, че съдът счита подсъдимия за виновен.”

За да се произнесе по въпроса за разноските, Цюрихският съд е взел предвид четири неща: практическата идентичност на случая с този на журналиста Фуст, приключил с осъдителна присъда; сериозността на отправените в статията обвинения; пропусъкът на г-н Минели да провери верността на твърденията си; заключението на прокуратурата за липса на данни за извършено от г-н Вас престъпление. “Тези съображения, пространно развити и неотделими от диспозитива, са довели състава на наказателния съд до заключението, че при отсъствието на давност, посочената в жалбата статия, е щяла "много вероятно да доведе до осъждането" на жалбоподателя. Като е изложил тези мотиви, съставът е третирали поведението, изобличено от тжжителите, като доказано. Нещо повече, мотивите се основават на решения, взети по две други дела, по които, макар и да са се отнасяли за същите факти, г-н Минели не е бил страна и които юридически не са били идентични с неговото. По този начин съставът на наказателния съд е демонстрирал убеденост във виновеността на подсъдимия, който, както признава и правителството, не се е ползвал от гаранциите, съдържащи се в точки 1 и 3 на чл. 6. Въпреки липсата на официална констатация и въпреки предпазливата фразеология ("по всяка вероятност", "много вероятно"), съставът е направил оценки, несъобразни с презумпцията за невинност.”

Последният изложен от правителството аргумент е, че държавата е отговорна единствено за решението на последната вътрешна инстанция, в случая за решението на Федералния съд от 16 май 1979 г., което според него е отстранило всяко двусмислие, евентуално съществувало в решението от 12 май 1976 г. “Решението от 1976 г. несъмнено трябва да бъде разглеждано в светлината на това от 1979 г.” Според Европейския съд, решението на Федералния съд “добавя определени нюанси към решението от 12 май 1976 г., но все пак се ограничава само до изясняване на мотивите му, без да променя техния смисъл или ефект”. “Като отхвърля жалбата на г-н Минели, това решение потвърждава предишното от правна гледна точка, като същевременно го одобрява и по същество, в основните му пунктове. Федералният съд може би е щял да стигне до различно решение, ако жалбоподателят се беше позовал пред него на правото си да бъде изслушан, както впоследствие е направил пред Комисията и Европейския Съд, без правителството да е твърдяло, че не са изчерпани вътрешноправните средства. Все пак, тази евентуална възможност по никакъв начин не се отразява на заключението, което следва от анализа на решението от 12 май 1976 г., дори и разглеждано във връзка с решението от 16 май 1979 г.

Следователно, налице е нарушение на чл. 6, т. 2.”¹

¹ Решението е единодушно.

На основание чл. 50 от Конвенцията, Съдът приема, че констатацията на нарушението представлява достатъчно обезщетение за претърпените от жалбоподателя неимуществени вреди, задължава правителството да му възстанови възложените му с оспорваното съдебно решение и заплатени от него разноски и обезщетение и уважава искането му за заплащане на направените от него разходи за производствата пред националните съдилища и пред органите по Конвенцията частично, в размер на 8668 швейцарски франка.